

ACHTERGROND

TEKST JAN NIJMAN

FOTOGRAFIE STUDIO ANDRÉ RUIGROK

Jaarlijks heeft de varkenssector 500 tot 600 nieuwe medewerkers nodig maar het groene onderwijs levert niet meer dan 50 in varkens gespecialiseerde mensen af; op de foto: praktijkles vmbo-leerlingen

Door vergrijzing en ontgroening:

Groen onderwijs levert niet genoeg vakmensen voor de arbeidsmarkt

Op termijn, in 2016, ontstaan er in de agrosector grote knelpunten in de arbeidsmarkt, aldus een in opdracht van LNV uitgevoerd onderzoek. Het groene onderwijs en bedrijfsleven moeten daarom nadrukkelijker samenwerken om dit op te lossen.

Bedrijven in de varkenssector kunnen moeilijk aan gekwalificeerde personeel komen, aldus een artikel in Vakblad V-focus van december 2008. Jaarlijks heeft de varkenssector 500 tot 600 nieuwe medewerkers nodig. Het groene onderwijs levert niet meer dan 50 in varkens gespecialiseerde mensen af. Het productschap voor tuinbouw heeft vergelijkbare cijfers. De jaarlijkse vraag naar gediplomeerde schoolverlaters voor mbo-groen bedraagt 1000, hbo-groen 250. Het netto aanbod van mbo'ers is 150, hbo'ers 75. Het bruto aanbod is hoger, respectievelijk 550 en 100, maar veel afgestudeerden zoeken werk buiten de sector of gaan een andere vervolgopleiding volgen.

Kennisintensief

Het probleem is niet beperkt tot de tuinbouw- en varkenssector. In de hele agrosector zijn er knelpunten. En die knelpunten worden groter zo blijkt uit het in oktober verschenen onderzoeksrapport 'Arbeidskrachten in het agrocluster nu en in de toekomst'. Onderzoeksbureau EIM verkende de arbeidsmarkt in opdracht van het ministerie van LNV. De onderzoekers keken naar ontwikkelingen van de markt tot 2016, ontwikkelingen in het onderwijs, vergeleken vraag en aanbod en komen met oplossingen. De werkgelegenheid in het agrocluster (primaire land- en tuinbouw en voedingsmiddelenindustrie) zal tot 2016

afnemen. Ondanks die afname levert het groene onderwijs niet genoeg gediplomeerde potentiële werknemers af om aan de vervangingsvraag te voldoen. Het groene onderwijs kampt met 'ontgroening'. Minder jongeren kiezen voor groene opleidingen in de primaire sector en steeds vaker kiezen ze voor werk buiten de sector of een andere vervolgopleiding. Het imago van de agrosector is niet goed, dit werkt door naar het groene onderwijs. Daarnaast heeft de agrosector met vergrijzing te maken. Meer dan 45 procent van de werknemers is ouder dan 45 jaar (elders 37 procent). Dit zorgt voor een versterkte uitstroom van werknemers.

In de agrosector werken 550.000 werknemers (380.000 fte): bijna 7 procent van de beroepsbevolking draagt bij aan 10 procent van het BNP. 105.000 Mensen werken in de veehouderij, 83.700 in de glastuinbouw en 162.800 mensen in de voedingsmiddelenindustrie. Ruim tweederde heeft een mbo-opleiding, 14 procent hbo of wo en 22 procent een vmbo-opleiding. 40 Procent van de werknemers heeft een groene vooropleiding. De onderzoekers verwachten dat de werkgelegenheid wat zal afnemen, vooral in de toeleveringsindustrie en veehouderij. De afname is gering, maar het verwachte tekort aan gekwalificeerd personeel veel groter. Vergrijzing speelt daarbij een rol. Bovendien wordt het werk kennisintensiever.

Schooluitval

Het rapport meldt cijfers over de aantallen leerlingen in het groene onderwijs. Het vmbo-groen telt 15.400 leerlingen in leerjaar 3 en 4, 13 procent van het overige vmbo. Het mbo-groen 15.840 leerlingen, 5,4 procent van het totaal. Het hbo-groen telt 4190 studenten en wo 1.070. De ontgroening van het onderwijs, waar het rapport over spreekt, blijkt uit doorstroomcijfers of keuze voor vakrichtingen. Van het vmbo-

Scholen denken nog in roosters.

Die zijn soms star.

Het bedrijfsleven snapt dat niet. Daarom is een omslag in denken nodig.

groen stroomt 24 procent door naar het mbo-groen en 64 procent naar niet-groen mbo. Van het mbo-groen stroomt 26 procent door naar het hbo, 18 procent naar hbo-groen. De teruggang in leerlingenaantal is het sterkst in de opleiding veehouderij.

"De cijfers uit het rapport zijn een bevestiging van wat we al wisten", zegt Jan Guerand (LNV). Ook Jan Kees Boon, zaakdeskundige arbeid bij het Product-

Aantallen mbo-groenleerlingen per richting

mbo- leerlingen	2004/2005	2005/2006	2006/2007	Mutatie 2005 tov 2004	Mutatie 2006 tov 2005	Mutatie 2006 tov 2004
⊕ Biologisch Dynamisch	138	110	146	-20,3%	32,7%	5,8%
⊕ Bloemen- en Tuincentrabranche	2.646	2.634	2.764	-0,5%	4,9%	4,5%
⊕ Dierverzorging en veterinaire ondersteuning	5.885	6.625	7.825	12,6%	18,1%	33,0%
⊕ Groene Ruimte	7.306	6.952	6.962	-4,8%	0,1%	-4,7%
⊕ Voedingsmiddelen	1.498	1.627	2.063	8,6%	26,8%	37,7%
⊕ Milieutoezicht	351	354	299	0,9%	-15,5%	-14,8%
⊕ Paardenhouderij en –sport	2.057	1.928	1.628	-6,3%	-15,6%	-20,9%
⊕ Plant	3.046	3.020	2.885	-0,9%	-4,5%	-5,3%
⊕ Veehouderij	1.960	1.733	1.285	-11,6%	-25,9%	-34,4%
⊕ Totaal	24.887	24.983	25.857	0,4%	3,5%	3,9%

schap voor Tuinbouw zegt dat de resultaten van het rapport hem niet verrasten. Maar dat neemt niet weg dat het probleem aandacht vereist. Guerand vindt dat het probleem zo nadrukkelijker in beeld komt. “Het is belangrijk dat het knelpunt geagendeerd wordt zowel bij bedrijfsleven als onderwijs. Wat zijn de oorzaken? En wat kun je er aan doen?”

Oorzaken die het rapport noemt zijn het imago van werken in de agrosector: vies en laagbetaald werk of onbekendheid van het groene onderwijs. Voor het groene onderwijs is dat niet onbekend. Aanbevelingen zijn er om onderzoek te doen naar overwegingen bij jongeren waarom ze liever kiezen voor dierverzorging of paardenhouderij. Je kunt de keuze beïnvloeden door hen te laten zien waarom werken in de sector aantrekkelijk is. “Het werk is misschien wel lager betaald dan elders,” zegt Guerand, “dat blijkt ook uit onderzoek van Stoas. Maar mensen hebben veel plezier in hun werk. En er is veel onbekendheid met het innovatieve karakter van bijvoorbeeld de glastuinbouw. Ict’ers bijvoorbeeld hebben geen idee van hun mogelijkheden in de sector.”

Natuurlijk moeten scholen zorgen dat vroegtijdige schooluitval vermindert. Met schakelpunten tussen verschillende

mbo-opleidingen, zoals Clusius College en AOC Terra opzetten met roc’s, kun je zorgen voor gemotiveerde instroom in het groene mbo vanuit roc’s. Mbo-leerlingen die constateren dat ze een verkeerde opleiding hebben gekozen, kunnen zich oriënteren op andere opleidingen.

Samenwerken

Zinnige aanbevelingen denkt Guerand, maar hij vindt het zeker zo belangrijk dat onderwijsinstellingen hun kansen benutten in het postinitieel onderwijs: evc-trajecten bijvoorbeeld of de aansluiting op de scholingsvraag vanuit het werkveld. Een beroep leer je tussen je 15 en je 25^e. Van je 25^e tot je 65^e moet je je kennis bijhouden. De beroepen veranderen, ze worden enerzijds smaller en meer specifiek en anderzijds verbreden ze. In beide gevallen worden ze kennisintensiever. De behoefte aan continue scholing groeit, ook omdat de halfwaardetijd van kennis steeds korter wordt. Onderwijsinstellingen moeten zich meer bewust worden van hun mogelijkheden en daar goed op inspelen en keuzes maken. Guerand: “Scholen denken nog in roosters. Die zijn soms star. Het bedrijfsleven snapt dat niet. Er is een groot verschil in verwachtingen over flexibiliteit. Daarom is een omslag in

denken nodig.” Het onderzoeksrapport vindt dat scholen veel meer gebruik moeten maken van evc-trajecten. Aoc’s scoren in dit opzicht best goed ten opzichte van roc’s, maar het kan beter. In de primaire sector en bij kleinere bedrijven wordt er nog weinig gebruik van gemaakt.

Voor het scholingsaanbod zouden onderwijsinstellingen veel sterker samen kunnen werken, in plaats van elkaar te beconcurreren. Meer samenwerking, niet alleen met elkaar maar ook met het bedrijfsleven. Als voorbeeld worden de scholingsconsulenten voor de boomkwekerij en de loonwerksector genoemd. Zij weten op een succesvolle manier met het onderwijs en met ondernemingen onderwijs en arbeidsmarkt bij elkaar te brengen.

Het onderwijs en regionale bedrijfsleven moeten meer samen doen. Ze moeten zorgen dat opleidingen praktijkgericht worden en aantrekkelijker. Kennis moet vanuit de praktijk direct de school in, en vanuit de school weer naar de praktijk. En ze moeten werken aan verbetering van het imago van de sector. Misschien niks nieuws. Het rapport zorgt in ieder geval dat het nadrukkelijker op de agenda komt. □